

PAUL PHILLIPS IN BOGOMIL FERFILE

Political Economic Systems of Canada and Slovenia

Knjiga *Political Economic Systems of Canada and Slovenia* je že drugo skupno delo prof. Bogomila Ferfile in prof. Paula Phillipsa (skupaj sta l. 1993 v Kanadi izdala knjigo *The Rise and the Fall of the Third Way: Yugoslavia 1945–1991*), ki jo je izdala Znanstvena knjižnica Fakultete za družbene vede v Ljubljani. Knjiga pa bo izdana in distribuirana tudi v Kanadi in ZDA, in sicer kot rezultat založniškega sodelovanja med Znanstveno knjižnico FDV in založbo Fernwood Publishing v Halifaxu, v Kanadi.

Kakšen je začetni razmislek bralca ob naslovu knjige? Kar takoj se zastavlja vprašanje, ali je smiselno primerjati, iskati podobnosti, povezave in stične točke med dvema tako različnima državama, gospodarstvom, družbama, tradicijama, ... kot sta Kanada in Slovenija? Avtorja seveda menita, da je takšno početje konstruktivno.

Knjiga je razdeljena na štiri konceptualne dele. Po prvem uvodnem delu prof. Ferfile obravnava sistemsko teorijo in sistemski pristop k ekonomski teoriji (v podtonu je tranzicijsko gospodarstvo Slovenije), v tretjem delu Phillips nakazuje teoretične politekonomske značilnosti gospodarstva Kanade, četrti del pa je skupna sinteza obeh avtorjev. Že z naslovom in v prvem uvodnem delu pa oba avtorja poudarita, da je njun pristop »politekonomski« in »alternativen«.

Prvo pravzaprav pomeni, da gre za bistveno širše pojmovanje ekonomije od »tehnicističnega«, značilnega za vladajočo ortodoksno neoklasično ekonomsko paradigmo oziroma t.i. neoklasično »sintezo« (ki naj bi »uspešno« združila Marshallovo mikroekonomsko teorijo ponudbe in povpraševanja in

keynesijansko makroekonomsko teorijo). Mimogrede, najbolj vidni predstavnik neoklasike nobelovec Paul Samuelson je pravkar skupaj z Williamom Nordhausom izdal že petnajsto izdajo učbenika *Ekonomika*, ki je dandanes nemara svetovno najbolj vplivno »uvajalno« ekonomsko delo. V uvodu najnovejše *Ekonomike* je zmagoslavno poudaril, da je Marshallova tržna paradigma ponudbe in povpraševanja, ki jo v osnovi zagovarja, prav v zadnjem obdobju dosegla pomembno zgodovinsko zmago: v času od štirinajste (l. 1992) do petnajste izdaje *Ekonomike* je tržna ekonomska filozofija bistveno razširila svoj intelektualni vpliv, saj se je »naselila« v postsocialističnih državah in celo v Moskvi (kar se je Samuelsonu kot sam priznava l. 1948, ko je napisal prvo *Ekonomiko* zdelo nepojmljivo).

Druga značilnost – alternativnost Ferfile in Phillipsa v odnosu do neoklasike – pa se izraža v drugačnih, v osnovi netržnih izhodiščih opazovanja funkcioniranja gospodarstva in družbe. Kljub nakazani skupni politekonomsosti in alternativnosti pa sta teoretično metodološki izhodišči Ferfile in Phillipsa povsem različni.

Izhodišče Ferfile v drugem delu, kjer izpostavlja medsebojne odvisnosti med politiko in ekonomijo, je sistemska teorija. Pri tem avtor sprva analizira razvojno pot sistemske teorije v razvoju družbenih ved in dokazuje, da je sistemski pristop mogoče zaznati tudi v tradiciji ekonomske teorije, seveda če razvojne ekonomske paradigme opazujemo s posebnega zornega kota. Tako je sistemska teorija bila prisotna že v delih merkantilistov, zlasti pa pri fiziokratih (znamenita »Tableaux économique« F. Quesnaya) in tudi pri Marxu. Od sodobnejših ekonomskih teoretikov pa je takšen pristop značilen za Leontiefa, avtorja modernih input – output narodnogospodarskih bilanc in za keynesijansko teorijo, ki je spodbudila nastajanje številnih ekonometričnih študij narodnih gospodarstev.

V sistemsko teorijo pa avtor vmešča lastnino (natančneje različnost lastninskih oblik), ki je kritični vezni člen med »inputi« in

in »outputi« družbenoekonomskega sistema. Lastnina oziroma lastninska razmerja so seveda ključna postavka slehernega družbenoekonomskega sistema, tako kapitalističnega kot (nekdanjih) t.i. socialističnih. Lastninski »vpliv« se izraža na različnih področjih in temeljno »določa« različne gospodarske procese družbe, na primer produkcijo in investicijsko dejavnost, razdelitev, menjavo, potrošnjo... Še posebej je to pomembno za tranzicijsko gospodarstvo, ko se preoblikujejo »stare« lastninske oblike (Ferfile nakazuje lastninske vzročnosti propada tržnega socializma samoupravnega tipa, pozneje pa tudi osnovne poteze nastajajoče privatne lastnine) oziroma uveljavljajo »nove«: nekatere začasne, nekatere pa trajne. Avtor tu izpostavlja ekonomske prednosti sistema privatne lastnine na demokratični osnovi. Seveda je takšna sicer teoretična analiza aktualna za pereče probleme slovenskega gospodarstva, pa tudi za druga postsocialistična, tranzicijska gospodarstva.

Phillipsova alternativnost do neoklasične ekonomske šole v tretjem delu knjige se pričenja s sledenjem Averittovi temeljni analitični predpostavki o »dualnem gospodarstvu«: sodobno narodno gospodarstvo je sestavljeno iz dveh sektorjev, iz dveh povsem različnih »svetov«, za katere veljajo povsem drugačne zakonitosti. Prvi sektor sestavljajo oligopolne korporacije, drugi sektor pa je sektor manjših konkurenčnih podjetij. (Analize sodobnega razvitega gospodarstva torej ni treba pričeti z delitvijo na »običajne« panoge.) Oligopolno korporacijski sektor proizvaja največji delež družbenega produkta, zaposluje največji delež delovne sile, tu so investicije največje, nastopa na drugačnih trgih, v drugačnih oblikah konkurence. Skratka, oligopolno korporacijski sektor je generator razvoja (ali pa padanja) narodnega gospodarstva in zato mora biti v središču ekonomske analize. Takšen pristop privzemajo tudi nekatere sodobne smeri zlasti pa postkeynesijanska (drugače imenovana tudi postklasična) ali pa institucionalistična ekonomska paradigma, ki v osnovah nasprotujejo neoklasični teoriji.

Poseben poudarek pa Phillips namenja teoretični analizi funkcioniranja »trga dela«. »Trga dela« ni mogoče analizirati s pomočjo ponudbe in povpraševanja, češ da je to le

eden izmed konglomerata trgov, katerega v osnovi določajo sile, ki v končni posledici določajo »ekvilibrij« zaposlovanja in raven mezd. Tako namreč trg dela vidi neoklasična teorija, ki gibanja na trgu dela temeljno ponazarja s krivuljami ponudbe in povpraševanja po delovni sili, ki določajo raven (ne)zaposlenosti. Nasprotno, preverjanje značilnosti in posebnosti trga dela v sodobnem gospodarstvu (Phillips navaja obravnavo trge dela v Kanadi, vendar je analiza uporabna tudi v primeru Slovenije) daje povsem drugačno sliko: treba je upoštevati segmentiranost, na trgu dela je izrazito prisotna diferenciacija, saj obstajajo boljše in slabša dela, pomembna je mobilnost delovne sile... To pa so pravzaprav le teoretične posledice izhodiščne dualne opredelitve narodnega gospodarstva.

Četrty del knjige je sinteza izsledkov obeh avtorjev, ki se na osnovi predhodne strokovne dokumentacije, teoretične in monografske literature, končuje v primerjalni študiji empiričnih podatkov o slovenskem gospodarstvu in nekaterih drugih kazalnikov družbenega razvoja po osamosvojitvi. Avtorja primerjata (ne)uspešnost slovenskega gospodarstva predvsem v dveh pogledih, in sicer v odnosu do razvitih držav OECD in uspešnih novo industrializiranih državah. Ob koncu ponujata svoj scenarij možnega razvoja slovenskega gospodarstva.

Kdo je ciljna populacija bralcev knjige Ferfile in Phillipsa? Na eni strani so to študentje družbenih ved, predvsem ekonomije. Ker je knjiga napisana v angleščini, obravnava pa »domačo problematiko«, je zelo primerna kot študijsko gradivo za slovensko populacijo študentov. Poleg tega pa so nekatere deli knjige napisani elementarno, tako da se bralec seznani ali pa izpopolni v angleški politekonomski terminologiji. Zelo koristni so tudi povzetki ob koncu poglavij. Knjiga pa bi bila bolj pregledna, če bi bila ob koncu dopolnjena s stvarnim in imenskim kazalom (morda v naslednji izdaji). Na drugi strani pa bo knjiga zadovoljila tudi strokovnjaka, nemara najbolj v zadnjem delu, ki je napisan dovolj polemično in ponuja številne teze, s katerimi se je mogoče (tudi ne) strinjati.

Marko Lah